

TUORE TUTKIMUS OSOITTAA RAVINTOLA-ALAN HARMAAN TALOUDEN KASVANEEN EDELLEEN VOIMAKKAASTI

Tutkija Pekka Lithin vasta valmistuneen tutkimuksen mukaan ravintola-alan harmaan talouden laskennallinen määrä saattoi ylittää salattujen palkkatulojen osalta jo 330 miljoonaa euroa (2 mrd mk) vuonna 1999. Työtunneiksi muutettuna luku vastaa yli 18.000 henkilötyövuotta. Tämä merkitsee runsaan 21 prosentin osuutta alan koko tuotannosta ja yli 100 miljoonan euron veromenetyksiä vuodessa. Ravintola-alan pienyrittäjien laskennalliset salatut tulot nostavat alan harmaan talouden kokonaismäärää 50 – 100 miljoonalla eurolla. Lithin edellisen vuonna 1998 valmistuneen tutkimuksen mukaan alan palkansaajien harmaa talous oli vuonna 1996 noin 1,2 miljardia markkaa, joka vastasi noin 17 prosenttia alan tuotannosta.

Edellä mainitut luvut perustuvat tulonjakotilaston ja verohallinnon maksuvalvontarekisterin tiedoista johdettuihin laskelmiin. Pekka Lithin Viranomaisyhteistyön kehittämisprojektin toimeksiannosta tekemään tutkimukseen sisältyi myös Suomen Hotelli- ja ravintolaliiton jäsenyrityksille suunnattu kysely. Vastanneista 50 yrityksestä lähes puolet arveli harmaan talouden merkityksen alalla kasvaneen vuonna 2001, runsas neljännes katsoi sen pysyneen ennallaan ja vajaa neljännes vähentyneen. Kyselytutkimuksen mukaan alan harmaan talouden painopiste on pikaruoassa (pizzat, kebabit ym.) ja keskiolutmyynnissä. Pikaruoassa harmaan talouden arvioitiin nousevan noin 28 prosenttiin ja keskioluessa 21 prosenttiin kokonaismyynnistä.

Harmaan talouden keskeisiä muotoja ravintola-alalla ovat kirjanpidon ohittavalla ruoka- ja alkoholimyynnillä rahoitetut pimeät palkat ja yrittäjätulot sekä sosiaaliturvamaksujen laiminlyönti. Ravintola-alalta löytyy myös yrityksiä, jotka toimivat joko kokonaan rekisteröitymättä verohallinnon rekistereihin tai jättävät systemaattisesti verotusta koskevat ilmoitukset tekemättä ja verot maksamatta. Konkurssikeinottelu ja kertakäyttöyritysten hyväksikäyttö ovat alalla yleisiä toimintamalleja. Majoitus- ja ravintola-alalle on tyypillistä yritysten lyhytikäisyys sekä aloittaneiden ja lopettaneiden yritysten suuri osuus yrityskannasta. Vuonna 2000 aloittaneiden ja lopettaneiden yritysten osuus yrityskannasta oli 14-15 % eli selvästi korkeampi kuin elinkeinoelämässä keskimäärin (9-10 %).

Harmaan talouden taustalla olivat yrityskyselyn mukaan toiminnan varsin alahainen aloittamiskynnys ja löysä anniskelulupakäytäntö, korkeat palkka- ja muut työvoimakustannukset ja valvonnan vähyys. Yritysten mukaan majoitus- ja ravitsemisalan epäterve kilpailutilanne ei ole myöskään vain lamakauden ilmiö vaan piilotaloutta esiintyy laajalti myös talouden noususuhdanteessa.

Tutkimuksen mukaan tärkeimpiä keinoja ravintola-alan harmaan talouden vähentämiseksi olisivat alalletulokynnyksen korottaminen ja siihen liittyvä anniskelulupakäytännön tiukentaminen. Viranomaisilta edellytetään tehokkaampia ja paremmin kohdennettuja reaaliaikaisia valvontatoimia sekä nykyistä parempaa viranomaisyhteistyötä. Erityisen tärkeää olisi tiivistää yhteistyötä anniskelulupia valvovien viranomaisten ja verovelkojen maksusuunnitelmista päättävien verovirastojen välillä. Valvontatyössä voitaisiin parantaa alkoholielinkeinorekisterin hyväksikäyttöä alkoholilakia uudistamalla. Kaikki elinkeinotoiminnassa käytettävä alkoholi tulisi hankkia luparekisteriin merkityltä myyjältä ostajan omalla, kuhunkin käyttötarkoitukseen myönnettyllä anniskelulupanumerolla. Luonnollisesti myös ravintola-alan harmaan talouden torjuntaa tukisivat samat toimenpiteet, joilla yritystoiminnan läpinäkyvyyttä ja luotettavuutta voitaisiin ylipäättään tehostaa. Tällaisia ovat mm. kaupparekisterin luotettavuuden ja ajantasaisuuden parantaminen, tilintarkastusinstituution merkityksen ja tilintarkastajien vastuun lisääminen sekä konkurssien viranomaisvalvonnan kehittäminen.

Lisätietoja:

- *Projektipäällikkö Markku Hirvonen, Viranomaisyhteistyön kehittämisprojekti, puh. 040-544 1704*
- *Asiamies Veli-Matti Aittoniemi, Suomen Hotelli- ja Ravintolaliitto SHR ry, puh. (09) 6220 2047*
- *Ylitarkastaja Rainer Pätsi, Sosiaali- ja terveysministeriön Tuotevalvontakeskus, puh. (09) 3967 2780*